67. DERS

LEYSEYE BENZEYENLER

LEYSEYE BENZEYENLER: GENEL GİRİŞ

Tanım: Tıpkı '***Leyse***' gibi, başına geldiği isim cümlesinin ismini ref, haberini naspeden, aynı zamanda cümleye olumsuzluk anlamı katan dört harf bulunmaktadır: مَا ؛ إِنْ ؛ لاَ ؛ لاَتَ

Ancak bu harflerin '***Leyse***' gibi amel edebilmesi için birtakım şartlara sahip olması gerekmektedir ki, aşağıda her bir harf anlatılırken ilgili şartlar da orada, yerinde gösterilecektir.

Hatırlatma: '***Leyse***' ye benzeyen ve aşağıda göstereceğimiz dört harf modern Arapça'da pek kullanılmamaktadır. Bu nedenle konu işlenirken çok sayıda yeni cümle kurulmayacak, bunun yerine Kuran'da geçen örneklere ağırlık verilecektir.

LEYSEYE BENZEYENLERDEN: 'MÂ'

'***Mâ***' harfinin '***Leyse***' gibi amel edebilmesi için söz konusu isim cümlesinde şu şartların bulunması gerekmektedir:

a. Cümlenin '***haber***' öğesi '***mübteda***' öğesinden önce gelmemelidir.

b. Kendisinden sonra zâit bir إِنْ harfi gelmemelidir.

c. Cümlenin ifade ettiği olumsuzluk إِلاَّ ile bozulmamalıdır.

Bu şartlardan birinden bile yoksun olan isim cümlesinin haberi mansup değil, merfû olur.

Not : Bu olumsuzluk harfinin haberinin başına zâit bir بِ getirilebilir.

Leyseye Benzeyenlerden 'Mâ' İle İlgili Örnek Cümle		
'Mâ'nın Haberi (Fetha ile Mansup)	'Mâ'nın İsmi (Damme ile Merfû)	Nefi Harfi (İraptan Mahalli Yok)
خَالِدًا	الْإِنْسَانُ	مَا
İnsanoğlu ebedi değildir.		

LEYSEYE BENZEYENLERDEN 'MÂ' İLE İLGİLİ ÖRNEK CÜMLELER

(1) مَا هٰذَا إِلاَّ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ.

Bu ancak sizin gibi bir beşerdir. Ne var ki size üstünlük kurmaya çalışıyor.

(2) مَا هٰذَا إِلاَّ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ بِهِ.

Bu sadece sizin gibi bir insandır; sizin yediğinizden yer, içtiğinizden içer.

(3) مَا أَنْتَ إِلاَّ بَشَرٌ مِثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ.

Sen de ancak bizim gibi bir beşersin. Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize bir mucize getir!

(4) وَ مَا أَنْتَ إِلاَّ بَشَرٌ مِثْلُنَا وَ إِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ.

Sen de bizim gibi bir beşerden başkası değilsin. Bil ki, biz seni ancak yalancılardan biri sayıyoruz.

(5) قَالُوا مَا أَنْتُمْ إِلاَّ بَشَرٌ مِثْلُنَا وَ مَا أَنْزَلَ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ.

(Mekke müşrikleri Hz. Muhammed'e) 'Sende ancak bizim gibi bir beşersin, Rahman da hiçbir şey indirmedi' dediler.

(6) قُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا هٰذَا بَشَرًا إِنْ هٰذَا إِلاَّ مَلَكٌ كَرِيمٌ.

(Hz. Yusuf'un güzelliği karşısında ellerini kesen kadınlar): 'Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederiz ki bu asla bir beşer değildir. Bu ancak değerli bir melektir' dediler.

(7) مَا مُحَمَّدٌ إِلاَّ رَسُولٌ يُخْرِجُ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ ظُلُمَاتِ الشِّرْكِ إِلَى نُورِ التَّوْحِيدِ.

Hz. Muhammed (sav) ancak, müminleri, şirkin karanlıklarından tevhidin aydınlığına çıkaran peygamberdir.

(8) مَا الْعَادَاتُ وَ الْعُرْفُ إِلاَّ دَلِيلاَنِ فَرْعِيَّانِ فِي الْفِقْهِ الْإِسْلاَمِيِّ.

Gelenek ve görenekler, İslam Hukuku'nda, tali birer delilden başka bir şey değildir.

(9) مَا هٰذِهِ الْمَلاَبِسُ الْقُطْنِيَّةُ وَ الصُّوفِيَّةُ مُسْتَوْرَدَةً مِنْ أَيِّ دَوْلَةٍ أَجْنَبِيَّةٍ.

Bu pamuklu ve yünlü elbiseler herhangi bir yabancı ülkeden ithal edilmiş değil.

(10) مَا أَطِبَّاءُ هٰذَا الْمُسْتَشْفَى مُعْتَنِينَ بِالْمَرْضَى كَمَا يَنْبَغِي.

Bu hastanenin doktorları hastalarla gerektiği gibi ilgilenmiyor.

(11) مَا وَالِدَاكَ رَاضِيَيْنِ عَمَّا فَعَلْتَ بِهِمَا مِنْ تَحْقِيرٍ وَ اسْتِخْفَافٍ بِهِمَا.

Annen ve baban, kendilerine hakaret etmenden ve onları küçümsemenden ötürü senden hoşnut değiller.

(12) مَا هٰذَا الطَّاهِي وَ لاَ مُسَاعِدُهُ مَاهِرَيْنِ فِي شِوَايَةِ اللَّحْمِ أَوِ السَّمَكِ.

Ne bu aşçı, ne de yardımcısı et ve balık ızgarası yapmada becerikli değiller.

(13) مَا هَؤُلاَءِ الرِّيَاضِيُّونَ مُتَمَرِّنِينَ جَيِّدًا، فَقَدْ يَنْهَزِمُونَ فِي الْمُبَارَاةِ.

Bu sporcular çok iyi ısınmamışlar, dolayısıyla maçı kaybedebilirler.

(14) مَا فِي السَّاحَةِ الْمُحَاطَةِ بِالشُّرْطَةِ مُظَاهَرَةٌ.

Polis tarafından kuşatılan alanda gösteri yok.

(15) مَا فِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ وَ لاَ فِي الْأَحَادِيثِ النَّبَوِيَّةِ أَيَّةُ شَكٍّ أَوْ تَنَاقُضٍ.

Ne Kur'an'da ne de hadis-i şeriflerde herhangi bir şüphe ve çelişki bulunmaktadır.

(16) وَ مَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلاَّ فِي ضَلاَلٍ.

Kafirlerin duası boşunadır.

(17) وَ مَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلاَّ فِي ضَلاَلٍ.

(Ama) kafirlerin tuzağı elbette boşa çıkar.

LEYSEYE BENZEYENLERDEN: 'İN'

'***İn***' harfinin '***Leyse***' gibi amel edebilmesi için söz konusu isim cümlesinde şu şartları bulunması gerekmektedir:

a. Cümlenin ***'haber'*** öğesi ***'mübteda'*** öğesinden önce gelmemelidir.

b. Cümlenin ifade ettiği olumsuzluk إِلاَّ ile bozulmamalıdır.

Leyseye Benzeyenlerden 'İn' İle İlgili Örnek Cümle		
Haberin Sıfatı (Mahallen Merfû)	İstisna edatı + Haber (Haber Damme ile Merfû)	Nefi Harfi + İsmi
يُوحَى	إِلاَّ وَحْيٌ	إِنْ هُوَ (الْقُرْآنُ)
Bu (Kur'an), ancak vahyedilen bir vahiydir.		

LEYSEYE BENZEYENLERDEN 'İN' İLE İLGİLİ ÖRNEK CÜMLELER

(1) إِنْ هُوَ إِلاَّ ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ.

O (Kur'an) ancak bütün alemler için bir hatırlatmadır.

(2) إِنْ أَنْتُمْ إِلاَّ فِي ضَلاَلٍ مُبِينٍ.

Sizler ancak apaçık bir sapıklık içerisindesiniz.

(3) إِنْ هٰذَا إِلاَّ قَوْلُ بَشَرٍ.

Bu ancak bir insan sözüdür.

(4) قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ: إِنْ نَحْنُ إِلاَّ بَشَرٌ مِثْلُكُمْ.

Peygamberleri onlara: 'Bizler ancak sizin gibi birer beşeriz' dedi.

(5) قَالُوا إِنْ أَنْتُمْ إِلاَّ بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا.

'Siz de bizim gibi bir beşerden başka bir şey değilsiniz. bizi (atalarımızın tapmış olduğu şeylerden) döndürmek istiyorsunuz' dediler.

(6) يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هٰذَا إِلاَّ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ.

İnkar edenler, 'Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir' derler.

(7) إِنْ هُمْ إِلاَّ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلاً.

Gerçekte Onlar hayvanlar gibidir, hatta Onlar daha şaşkın bir haldedirler.

(8) إِنْ هِيَ إِلاَّ فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَاءُ وَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ.

Bu iş senin imtihanından başka bir şey değildir, onunla dilediğini saptırırsın, dilediğini de doğru yola iletirsin.

(9) إِنِ الْكَافِرُونَ إِلاَّ فِي غُرُورٍ.

İnkarcılar ancak derin bir gaflet içinde bulunmaktadırlar.

(10) فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ: إِنْ هٰذَا إِلاَّ سِحْرٌ مُبِينٌ.

Onlardan inkar edenler 'Bu, apaçık bir sihirden başka bir şey değildir' dedi.

LEYSEYE BENZEYENLERDEN: 'LÂ'

'***Lâ***' harfinin '***Leyse***' gibi amel edebilmesi için söz konusu isim cümlesinde şu şartları bulunması gerekmektedir:

a. Cümlenin '***haber***' öğesi '***mübteda***' öğesinden önce gelmemelidir.

b. Cümlenin ifade ettiği olumsuzluk إِلَّا ile bozulmamalıdır.

c. Lâ'nın başında bulunduğu hem isim hem de haber öğesi nekre olmalıdır.

Leyseye Benzeyenlerden 'Lâ' İle İlgili Örnek Cümle		
'Lâ'nın Haberi (Fetha ile Mansup)	'Lâ'nın İsmi (Damme ile Merfû)	Nefi Harfi
مُضِرَّةً	قِرَاءَةٌ	لاَ
Okumak zararlı değildir.		

LEYSEYE BENZEYENLERDEN 'LÂ' İLE İLGİLİ ÖRNEK CÜMLELER

(1) لاَ فِرَارٌ مِنَ الْمَسَائِلِ الذَّاتِيَّةِ حَلاً.

Kişisel problemlerden kaçmak çözüm değil!

(2) لاَ أَكْلٌ كَثِيرٌ يُسَبِّبُ التُّخْمَةَ مُفِيدًا لِلْمَعِدَةِ.

Hazımsızlığa neden olan fazla yeme mide için yararlı değildir.

(3) لاَ شَخْصِيَّةٌ مُعْطَاةٌ شَخْصِيَّةً حَقِيقِيَّةً كَالشَّخْصِيَّةِ الْمُكْتَسَبَةِ.

Verilmiş bir şahsiyet, kazanılmış bir şahsiyet kadar gerçekçi değildir.

(4) لاَ مُنْتَجَاتٌ فِي الرُّفُوفِ مُسْتَوْرَدَةً مِنَ الْخَارِجِ.

Raflardaki ürünler yurtdışından ithal edilmiş değildir.

(5) لاَ مَوْضُوعَاتٌ فِي جَدْوَلِ الْأَعْمَالِ مُسْتَحْدَثَةً.

Gündemdeki konular güncel değil.

LEYSEYE BENZEYENLERDEN: 'LÂTE'

'***Lâte***' harfinin '***Leyse***' gibi amel edebilmesi için söz konusu isim cümlesinde şu şartların bulunması gerekmektedir:

a. Cümlenin ismini ve haberini teşkil eden kısımlar, zaman kavramı bildiren isimlerden olmalıdır.

b. 'Lâte'nin ismi durumundaki kelime cümleden atılmış olmalıdır.

Leyseye Benzeyenlerden 'Lâte' İle İlgili Örnek Cümle		
Muzâfun İleyh	'Lâte'nin Haberi (Muzâf)	Nefi Harfi (İsmi Mahzuf)
لَهْوٍ!	وَقْتَ	لاَتَ
(Zaman), eğlenme zamanı değil!		

LEYSEYE BENZEYENLERDEN 'LÂTE' İLE İLGİLİ ÖRNEK CÜMLELER

(1) حَذَّرَ الْمُعَلِّمُ الطُّلاَّبَ قَائِلاً لَهُمْ: لاَتَ وَقْتَ لَعِبٍ وَ لَهْوٍ!

Öğretmen öğrencilerini "(Zaman) oyun ve eğlence zamanı" değil! diyerek uyardı.

(2) أَيْقَظَ الْقَائِدُ الْجُنْدِيَّ الْمُنَاوِبَ النَّائِمَ مُعَاتِبًا لَهُ: لاَتَ حِينَ نَوْمٍ!

Komutan, uyumakta olan nöbetçiyi azarlayarak uyandırdı: Uyuma zamanı değil!

(3) بَعْدَمَا رَجَعَ الطَّالِبُ مِنَ الْامْتِحَانِ يَائِسًا قَالَ لَهُ أَبُوهُ: "لاَتَ وَقْتَ نَدَامَةٍ!"

Öğrenci, imtihandan ümitsiz bir halde döndüğünde babası kendisine: '(Zaman) pişman olma zamanı değil!' dedi.

(4) اَلسَّاعَةُ الْآنَ تُشِيرُ إِلَى الثَّانِيَةَ عَشْرَةَ، لاَتَ زَمَنَ اسْتِمَاعٍ لِلْمُوسِيقَى.

Saat şu anda on ikiyi gösteriyor, müzik dinleme zamanı değil.

(5) يَجِبُ عَلَيْكُمْ أَنْ تُجَدِّدُوا أَنْفُسَكُمْ لِأَنَّهُ لاَتَ سَاعَةَ تَرَدُّدٍ أَوْ تَوَقُّفٍ.

Kendinizi yenilemelisiniz. Çünkü (zaman) kararsızlık ve bekleme zamanı değildir.

ÖNEMLİ NOTLAR

1. '***Leyse***'nin benzerleri'nden '***mâ***'da olduğu gibi, bizzat '***Leyse***'nin kendisinde de haberinin başına zâit bir 'بِ' harfi getirilebileceğini burada tekrar hatırlatalım.

2. Yine hatırlatalım ki, tıpkı başına '***mâ***' ve '***in***' harflerinin geldiği isim cümlelerinde olduğu gibi, bizzat '***Leyse***' ile başlayan bir isim cümlesinin anlamındaki olumsuzluk da إِلاَّ istisnâ edatı ile bozulabilir. Bu durumdaki bir cümlenin haberi de mansup yerine merfû olur.

3. '***Leyse***' gibi amel eden '***in***' ve '***mâ***' harflerinin, cümlede إِلاَّ istisna edatı olmaksızın kullanımına hemen hemen hiç rastlanmamaktadır. Dolayısıyla ... إِلاَّ ... مَا ve ... إِلاَّ ... إِنْ yapısının daima birlikte kullanıldığını söylemek pek yanlış olmaz.

اَلْبَيْرُونِيُّ

كَانَ لِلْحَضَارَةِ الْإِسْلَامِيَّةِ أَثَرٌ كَبِيرٌ فِي تَارِيخِ الْعِلْمِ. وَ كَانَتْ عُلُومُ الْعَرَبِ وَ الْمُسْلِمِينَ فِي عَصْرِهِمُ الذَّهَبِيِّ مِنْ أَهَمِّ الْأُسُسِ الَّتِي قَامَتْ عَلَيْهَا الْحَضَارَةُ الْحَدِيثَةُ. وَ كَمَا يَقُولُ أَحَدٌ مِنَ الْكُتَّابِ الْغَرْبِيِّينَ: اَلْفَضْلُ فِي وُجُودِ حَضَارَةِ الْغَرْبِ الْحَدِيثَةِ يَرْجِعُ إِلَى حَضَارَةِ الْعَرَبِ وَ الْمُسْلِمِينَ. وَ قَدْ ظَهَرَ فِي ذٰلِكَ الْعَصْرِ الذَّهَبِيِّ أَسْمَاءٌ كَثِيرَةٌ لِعُلَمَاءَ كِبَارٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَ مِنْ بَيْنِ هَؤُلَاءِ اَلْبَيْرُونِيُّ. وُلِدَ أَبُو الرَّيْحَانِ مُحَمَّدٌ اَلْبَيْرُونِيُّ فِي خَوَارِزْم سَنَةَ 362 هـ. وَ قَدْ أَحَبَّ اَلْبَيْرُونِيُّ الْعِلْمَ وَ عَاشَ كُلَّ حَيَاتِهِ مِنْ أَجْلِهِ. فَقَرَأَ وَ دَرَسَ فِي مُخْتَلِفِ الْعُلُومِ وَ الْفُنُونِ، وَ تَعَلَّمَ اللُّغَاتِ السُّرْيَانِيَّةَ وَ الْفَارِسِيَّةَ وَ الْيُونَانِيَّةَ وَ الْعِبْرِيَّةَ كَيْ يَعْرِفَ بِنَفْسِهِ ثَقَافَاتِ الْأُمَمِ الْأُخْرَى. ثُمَّ قَامَ بِأَبْحَاثٍ وَ دِرَاسَاتٍ هَامَّةٍ، وَ كَانَتْ لَهُ آرَاءٌ عِلْمِيَّةٌ دَقِيقَةٌ تَخْتَلِفُ عَنْ آرَاءِ

سَابِقِيهِ. وَ أَلَّفَ عَشَرَاتِ الْكُتُبِ فِي مَيَادِينَ عِلْمِيَّةٍ مُخْتَلِفَةٍ فَكَانَ طَبِيبًا، فَيْلَسُوفًا، فَلَكِيًّا، رِيَاضِيًّا، جُغْرَافِيًّا وَ عَالِمًا فِي الطَّبِيعَةِ. وَ قَدْ عَلاَ شَأْنُ الْبَيْرُونِيِّ وَ صَارَ مَعْرُوفًا بَيْنَ عُلَمَاءِ عَصْرِهِ وَ سَمَّوْهُ "اَلْأُسْتَاذُ"، وَ كَانَ يُعْرَفُ أَيْضًا لَدَى الْغَرْبِ فِي الْقُرُونِ الْوُسْطَى بِاسْمِ "اَلْمُدَرِّسُ" وَ فِي عَصْرِنَا الْحَاضِرِ تَعُدُّهُ عِدَّةُ دُوَلٍ وَاحِدًا مِنْ أَبْنَائِهَا، فَالْأَتْرَاكُ يَقُولُونَ إِنَّهُ تُرْكِيٌّ، وَ الْإِيرَانِيُّونَ يَعْتَبِرُونَهُ فَارِسِيًّا، وَ الْعَرَبُ يَعْتَبِرُونَهُ عَرَبِيًّا، لِأَنَّ لِسَانَهُ عَرَبِيٌّ، وَ الرُّوسُ يَرَوْنَ أَنَّهُ وَاحِدٌ مِنْهُمْ بِحُكْمِ مِيلاَدِهِ فِي خَوَارِزْم، وَ خَوَارِزْم تَقَعُ الْيَوْمَ فِي جُمْهُورِيَّةِ أُزْبَكِسْتَانَ الرُّوسِيَّةِ. وَ مَهْمَا يَكُنْ أَصْلُهُ فَهُوَ عَالِمٌ عَظِيمٌ مِنْ عُلَمَاءِ الْمُسْلِمِينَ فِي زَمَنِ الْحَضَارَةِ الْإِسْلاَمِيَّةِ.

كلمة اليوم

أَكْثَرُ النَّاسِ كَلَامًا أَقَلُّهُمْ عَمَلًا